

Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет

Кафедра політології

**Політичні партії і вибори:
українські та світові практики**

Випуск 2

Збірник статей і тез за результатами наукової конференції
"Політичні партії і вибори: українські та світові практики" (пам'яті
Юрія Романовича Шведи) від 21 жовтня 2017 року

Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2018

9. Laakso M. Effective Numbers of Parties: a measure with application to west Europe / M. Laakso, P. Taagepera // Comparative Political Studies. – № 12. – 1979 – P. 3–27.

10. Riker W. The Theory of Political Coalitions / W. H. Riker. – Yale University Press, 1962. – 300 p.

Анатолій Романюк

Віталій Литвин

Ігор Осадчук

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
професор та доценти кафедри політології,
доктор та кандидати політичних наук,
експерти Центру політичних досліджень*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ (2006–2017)

Національний рівень структуризації політичного процесу і міжінституційних відносин суттєво або навіть визначально впливає на процеси, які відбуваються на регіональному рівні. Це особливо вірно у зрізі окреслення параметрів партійної системи і конкуренції в Україні та її окремих областях. Однак додаткове значення в означенні особливостей політичної боротьби має апелювання до параметрів й атрибутів формування і функціонування партійних (партійно-виборчих) систем на регіональному рівні, зокрема у Львівській області впродовж 2006–2017 рр.

Політична структура Львівської обласної ради, що сформувалася після виборів 2006 р., відображала традиційні електоральні уподобання місцевих жителів та передвиборні очікування провідних політичних сил регіону – блоку «Наша Україна» та Блоку Юлії Тимошенко (БЮТ). Порівняно з попередніми владними позиціями цих двох сил такий паритет свідчив про зростання політичного потенціалу БЮТ в умовах активної протидії з боку «Нашої України». Характеризуючи розподіл мандатів у Львівській обласній раді між Виборчим блоком «Наша Україна» (ВБ «Наша Україна») і БЮТ, можна стверджувати, що перші набрали стільки голосів, скільки змогли, а другі – стільки, скільки їм залишили. Всеукраїнське об'єднання «Свобода» (ВО «Свобода») й Український народний блок Костенка і Плюща отримали в облradі по 10 мандатів (див. табл. 1). На хвилі Помаранчевої революції суперечливо-успішною була перша спроба Громадянської партії «Пора» підкорити обласну раду – 9 мандатів та розуміння, що початкові очікування «Пори» були значно вищими, ніж можливості їх реалізувати. Показово, що партія «Реформи і Порядок» – союзник «Пори» на виборах

у Верховну Раду – не отримала в облradі жодного мандата [9, с. 136]. Після виборів П. Олійник (голова ЛОДА) вкотре підтвердив свій статус регіонального лідера, сформувавши де-факто в облradі лояльну більшість на чолі з М. Сенником. П. Олійнику вдавалося послаблювати опозицію, яку він часто сам для себе і визначав (за винятком малочисельного, проте послідовно опозиційного ВО «Свобода») [9, с. 139].

Таблиця 1

Результати виборів до Львівської обласної ради 2006 р. [7]

Партія/блок	К-сть мандатів	% мандатів	% голосів
«Наша Україна»	44	36,67	26,62
БЮТ	41	34,17	24,43
Пора	9	7,50	5,04
ВО «Свобода»	10	8,33	5,62
УНБ КіП	10	8,33	5,87
ПППУ	6	5,00	3,20
Усього	120	100,00	70,78

Всі політичні партії, які брали участь у виборах 2010 р. фактично сформували три блоки: 1) партії, які входили до блоку влади і неформально співпрацювали з Партією регіонів/ПР (до цієї групи за оцінками експертів належали: партія «Відродження», Аграрна партія, Партія промисловців та підприємців України/ПППУ тощо); 2) націонал-демократичні партії («Наша Україна»/НУ, Народний рух України/НРУ, «Фронт змін»/ФЗ, ВО «Свобода» та ін.); 3) партії, що йшли на вибори з метою розбудови партійної структури, намагаючись триматись осторонь цих груп, та позиціонували себе як альтернативу діючим політикам («Удар», «Громадянська позиція»/ГП, Європейська партія України/ЄПУ, «Єдиний центр»/ЄЦ та ін.). На обласному рівні партія «Сильна Україна» намагалася дистанціюватися від ПР та позиціонувати себе як альтернатива діючим політичним силам, однак ні націонал-демократичні партії, ні партії третьої групи не приймали цю політичну силу як свою, а критикували через те, що лідер партії С. Тігіпко входив до Кабінету Міністрів. Разом з тим, одному з районів (м.Дрогобич) партія позиціонувала себе як союзницю ПР і відверто підтримувала кандидата на посаду міського голови м. Дрогобича від ПР [1, с. 93].

Партії другої групи сформували об'єднання «За чесні вибори» (НРУ, ГП, НУ, ФЗ та ін.), що стало відповіддю на несправедливе формування складу дільничних виборчих комісій у м. Львові. Склад цього об'єднання змінювався, позаяк, незважаючи на попередню домовленість спільно відслідковувати демократичність процедур під час виборчої кампанії, не всі політичні сили готові були фінансово підтримати цю ініціативу. Самі учасники об'єднання не розголошували повний список партій-учасників, однак партії «Пора» та Українській народній партії/УНП публічно

відмовлено у вступі до об'єднання. Робота та рішення ТВК не мали чітких уніфікованих стандартів та відрізняли навіть у різних виборчих округах, що зумовлено різним трактуванням виборчого законодавства. Представники ТВК загалом відстоювали інтереси політичних партій, що їх висунули, особливо активними у цьому процесі були представники ПР. У формуванні ДВК яскраво проявили себе недоліки виборчого законодавства та адмінресурс. В більшості районів області ДВК формувалось без участі кандидатур від опозиційних до влади сил і за мінімальними квотами, що пізніше відобразилось на якості роботи ДВК. Практично усі ТВК досить упереджено сформували персональний склад ДВК. Найбільш резонансним виявився процес формування ДВК у м. Львові, який супроводжувався низкою скандалів – непрозоре формування персонального складу ДВК, безпідставне невключення кандидатур до ДВК тощо. Ця ситуація призвела до «захоплення» представниками ВО «Свобода» приміщення Львівської міської ТВК, пікетування міської ТВК, судових процесів. Унаслідок цього апеляційний суд м. Львова зобов'язав Львівську міську ТВК сформувати ДВК з включенням до їх складу представників Республіканської християнської партії (РХП) та ВО «Свобода» [1, с. 93].

Партії третьої групи виявилися найбільш залежними від людського ресурсу та команди на місцях (в тім числі персоналій кандидатів). Спираючись на результати виборчої кампанії, можна стверджувати, що ставки лише на персоналії було замало на цих виборах, потрібна була цілеспрямована робота щодо розбудови партійного бренду. Зауважимо, що партія «Відродження» відкликала свій список кандидатів у депутати до Львівської обласної ради і не брала участь у виборах у багатомандатному окрузі. Ще однією особливістю виборів до місцевих рад на Львівщині була відсутність політичної партії «Батьківщина» у зв'язку з судовими справами, що ставили під сумнів легітимність голови Львівського обласного осередку партії. Щодо справи «Батьківщини», то важливе місце належало Печерському суду м. Києва та апеляційному суду, які дуже довго визначали, хто саме є легітимним головою обласного осередку партії. Остаточне рішення було прийнято на користь «справжньої» «Батьківщини» під головуванням Р. Ілика, однак партія уже не змогла взяти участь у виборчій кампанії до обласної ради, єдиним успіхом у цій ситуації можна вважати те, що вдалося відкликати списки псевдо-«Батьківщини» за підписом І. Даньковича. Керівний склад більшості ТВК на Львівщині не мав досвіду роботи на виборах. Досить часто у прийнятті рішень керівництво ТВК консультувалося зі штабами політичних партій, що призводило до суперечок у роботі комісії [1, с. 93, 94].

За результатами виборів 2010 р. найбільшу кількість мандатів у Львівській обласній раді отримало ВО «Свобода». Друге і третє місце посіли «Фронт змін» та Партія регіонів (див. табл. 2).

Особливостями виборів 2010 р. були такі: 1) велика вага організаційної складової виборчого процесу – територіальних та дільничних виборчих комісій, адже

найбільш захищеними виявились ті політичні партії, що мали у них своє представництво; 2) виборець голосував за політичні бренди/партії, які тривалий час (не менше року) працювали з виборцями і вели агітаційну кампанію.

Таблиця 2

Результати виборів до Львівської обласної ради 2010 р. [1, с. 99]

Партія (16)	Загальна кількість отриманих партією мандатів	Багатомандатний округ		Одномандатний округ
		%	К-сть мандатів	К-сть мандатів
«Партія регіонів»	10	6,56	6	4
«Наша Україна»	7	7,54	7	0
«Фронт змін»	18	11,96	12	6
НРУ	8	4,61	5	3
«УДАР»	3	3,11	3	0
ВО «Свобода»	41	25,98	25	16
ПППУ	6	0,7	0	6
УНП	5	2,18	0	5
«Сильна Україна»	4	2,1	0	4
«Відродження»	3	(списки відкликані)	0	3
Народна партія	3	0,93	0	3
УСДП	3	0,7	0	3
КУН	2	1,9	0	2
РХП	1	1,32	0	1
«Єдиний Центр»	1	0,46	0	1
Партія захисників Вітчизни	1	1,03	0	1

Що стосується **виборів 2015 р.**, то вони, по-перше, мали завершити цикл президентських та парламентських виборів, які відбулися після Революції Гідності, і тим самим остаточно «перезавантажити» владу в Україні; по-друге, на відміну від президентських і парламентських, які були позачерговими, місцеві 2015 р. були плановими; по-третє, ці вибори відбувалися в умовах старту процесу децентралізації, коли вже розпочалася практична фаза формування нових громад, що додатково акцентувало увагу на питаннях ролі місцевого самоврядування в Україні; по-четверте, вони відбувалися за новим виборчим законом, який передбачав відчутні зміни порівняно з попередніми виборчими законами; по-п'яте, місцеві вибори відбувалися через рік після дострокових

парламентських виборів та існувало побоювання, що на цих виборах опозиція діючій владі зможе отримати реванш, принаймні в східних та південних областях України.

Достатньо несподівані результати дала норма п. 7 ст. 17 «Про місцеві вибори» № 595 – VIII від 14.07.2015 р. Згідно з цією нормою для проведення виборів депутатів обласної ради відповідна територіальна виборча комісія мала утворити на території кожного району, міста обласного значення територіальні виборчі округи, кількість виборців у яких мала бути за можливості максимально наближеною до середньої кількості виборців у територіальному виборчому окрузі відповідного багатомандатного округу. Формально стандартна норма призвела до суттєвих відмінностей. Зокрема, спираючись на наступну вимогу вже зазначеної статті Закону, що на території кожного району, міста обласного значення утворюється один територіальний виборчий округ з виборів депутатів обласної ради або кілька територіальних виборчих округів з виборів депутатів обласної ради з приблизно однаковою кількістю виборців, територіальні комісії утворили виборчі округи зі значними диспропорціями щодо чисельності виборців. Так загальна кількість виборців, згідно з уточненими списками у Львівській області, становила 1 938 674. До обласної ради було утворено 84 одномандатні округи. Однак в межах області виникла відчутна диспропорція між округами за кількістю виборців. Найбільший округ був у Галицькому районі м.Львова і налічував 45 561 виборця, а найменший – у м.Моршин – 3 821 виборця [6]. Тобто відмінність була в 11,92 раза. Найбільш чисельними стали всі 16 округів у м.Львів, а найменш чисельними у м.Трускавець (16 670), Перемишлянському та Самбірському районах області, де на округ припадало трохи більше 16 тис. виборців. Цей фактичний джерімендерінг не суперечив нормі закону, хоча і вів до значної диспропорції у представництві одним депутатом обласної ради виборців.

Певні проблеми викликала ст. 70 Закону, яка регламентувала порядок утворення та функціонування виборчих фондів місцевих партійних організацій та кандидатів. Зокрема місцева організація партії, кандидати в депутати від якої зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, кандидат у депутати – в одномандатному, кандидат на посаду сільського, селищного, міського голови, старости, могли відкрити рахунок власного виборчого фонду. Отже, виборчий фонд місцевої організації партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані в багатомандатному виборчому окрузі, повинен був мати один накопичувальний рахунок, на який надходили кошти для фінансування передвиборної агітації, а також поточні рахунки, з яких відбувалося фінансування витрат на передвиборну агітацію. Оскільки на попередніх виборах кандидати по одномандатних округах мали право самостійно відкривати виборчі рахунки,

значна частина кандидатів під час місцевих виборів 2015 р. стала індивідуально відкривати рахунки. На підставі того, що банки подавали інформацію про відкриті рахунки кандидатами до територіальної виборчої комісії, остання вимагала від штабів місцевих партійних організацій наведення ситуації відповідно до вимог закону, що зумовило додаткові затрати часу кандидатами/їх командами. Крім того, робота багатьох кандидатів через систему рахунку виборчого фонду місцевої організації партії не була такою швидкою, як у випадку наявності власного виборчого фонду.

Зміна алгоритму обрахунку поданих голосів відповідно до вимог ст. 86 Закону спровокувала трансформацію виборчої поведінки кандидатів одночасно в межах одномандатних виборчих округів та всередині кожної конкретної партії. Оскільки право на участь у розподілі депутатських мандатів у відповідному багатомандатному виборчому окрузі набували лише кандидати в депутати, включені до виборчих списків від місцевих організацій партій, що отримали п'ять і більше відсотків голосів виборців, стосовно до сумарної кількості голосів виборців, поданих за місцеві організації партій, кожен кандидат, з одного боку, був зацікавлений в отриманні максимального результату, щоб за загальним підсумком його партія пододала п'ятивідсотковий поріг. З другого боку, оскільки депутатські мандати у багатомандатному виборчому окрузі між кандидатами у депутати, включеними до виборчих списків місцевих організацій партій, які отримали право на участь у розподілі депутатських мандатів у цьому окрузі, розподілялися пропорційно до кількості голосів виборців, поданих за кандидатів, це спровокувало відчутну внутрішньопартійну конкуренцію. Усвідомлення цієї вимоги своєю чергою спонукало окремих кандидатів на більш егоїстичну поведінку щодо кандидатів від власної партійної структури під час цілої виборчої кампанії. Водночас відчутно зменшився рівень протистояння між кандидатами, які представляли відмінні партії, всередині мажоритарних округів.

У виборах до Львівської обласної ради взяли участь 17 політичних партій (станом на 2015 р., в області зареєстровано 123 обласні організації політичних партій). Як бачимо з табл. 3, лише 7 партій зуміли виставити своїх кандидатів у всіх 84 виборчих округах. Лише п'ять обласних партійних осередків скористалися нормою п. 3 ст. 37 Закону про вибори, згідно з якою «кількість кандидатів у депутати, включених до виборчого списку місцевої організації партії, не може перевищувати кількості депутатів відповідної ради плюс один» і зареєстрували 84+1 кандидат. Також ми можемо констатувати, що «Демократичний альянс», «Єдиний Центр» та «Опозиційний блок» брали суто символічну участь у виборах, оскільки вони зареєстрували, відповідно: 3, 7 та 4 кандидати.

Таблиця 3

Характеристика кандидатів від політичних партій до Львівської обласної ради на виборах 2015 р. [2] та депутатів VII скликання Львівської обласної ради [3]

Назва партії	К-сть кандидатів/безпартійні	К-сть жінок	Результат у %	К-сть депутатів	К-сть депутатів жінок
Блок Петра Порошенка «Солідарність»	84+1/66	20	21,29	20	2
Політична партія «Воля»	84+1/70	30	2,36	–	–
Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	84+1/14	25	9,21	9	1
Всеукраїнське об'єднання «Свобода»	84+1/24	25	12,1	12	2
Громадський рух «Народний контроль»	54/31	17	5,19	5	-
Громадянська позиція	72/62	30	8,05	8	2
Демократичний альянс	3/1	2		–	–
Єдиний центр	7/7	2	0,45	–	–
Народний рух України	79/35	22	5,01	5	1
Наш край	77/73	9	2,94		
Об'єднання «Самопоміч»	84+1/57	26	14,61	14	5
Опозиційний блок	4/0	–	1,04	–	–
Політична партія «Сила людей»	42/8	14	1,15	–	–
Українська Галицька партія	41/13	14	3,19	–	–
УКРОП	84/51	27	6,23	6	1
Радикальна партія Олега Ляшка	84/45	27	6,23	5	1
Українська республіканська партія	42/23	16	0,55	–	–

Потрібно зупинитися на реалізації норми п. 3 ст. 4 Закону щодо представництва осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах. Ця норма мала становити не менше 30 % від

загальної кількості кандидатів у виборчому списку. Ця вимога створила певні труднощі для керівників виборчих штабів. Відповідно, активним громадянам жіночої статі було стати кандидаткою легше, ніж чоловікам. Як свідчать дані табл. 3, загалом абсолютна більшість місцевих партійних організацій, які брали участь у виборах, зуміли виконати вказану норму. Винятком потрібно вважати «Наш край», де жінки кандидати становили лише 11,6 % та «Опозиційний блок», який з чотирьох кандидатів не мав жодної жінки. Одночасно, варто відмітити, що ця норма щодо забезпечення гендерної рівності не дала очікуваних результатів. Як свідчать результати, відображені у табл. 3, лише Об'єднання «Самопоміч» у складі депутатів мало 35,7 % жінок, решта партій, які пройшли до Львівської обласної ради, мали скоріше символічне представництво 1–2 депутатів, а Громадський рух «Народний контроль» не мав жодної жінки серед депутатів. Тобто фіксації норми представництва серед кандидатів у 30 % недостатньо для забезпечення реального паритетного представництва.

Ще однією ознакою виборів стала висока частка серед кандидатів безпартійних. Певною мірою це говорить про незначну кількість серед членів партії добре підготовлених, амбітних і здатних вигравати вибори претендентів. З іншого боку, це є свідченням того, що партії змушені шукати авторитетних людей, здатних забезпечити максимальний результат. Також наявність нечленів партії у списках є опосередкованим свідченням довіри до партії, готовності громадян йти під її брендом.

Явка виборців – важливий показник політичної участі громадян. Ми можемо констатувати, що зберігається тенденція, коли на місцевих виборах явка помітно менша, ніж на парламентських і президентських. Середня явка по Львівській області становила 52,85 %, що було на 17,15 % менше, ніж під час парламентських виборів 2014 р. (70,0 %). В той же час рівень явки під час місцевих виборів 2010 та 2015 рр. несуттєво відрізнявся. Менший рівень явки, на нашу думку, пояснюється: 1) тим, що за високого рівня політизації населення більшість не сприймає рівень регіональної та місцевої політики як рівний національному, а скоріше як вторинний; 2) усвідомленням факту, що регіональний та місцевий рівні прийняття рішень значною мірою залежать від позиції Києва.

Звертаючи увагу на отримані результати, насамперед варто зазначити, що порівняно з місцевими виборами 2010 р., коли до обласної ради застосовували змішану виборчу систему, помітно скоротилася кількість партій, які увійшли до ради¹. По-друге, суттєво змінилась партійна належність депутатів. Лише ВО «Свобода» та

¹ У 2010 р. Львівська обласна рада складалася зі 116 депутатів. За партійними списками до ради пройшли: ВО «Свобода», «Фронт Змін», «Партія регіонів», НРУ та «Наша Україна». Крім того, в складі ради були депутати-мажоритарники від 10 політичних партій, які не зуміли подолати виборчий бар'єр.

НРУ зуміли провести своїх депутатів і черговий раз сформувати партійні фракції. Певною мірою зберегли партійне представництво «Народний Фронт» та УДАР, які отримали квоти в складі Блоку Петра Порошенка «Солідарність» (БПП «Солідарність»). По-третє, треба зауважити, що рівень підтримки основних політичних партій суттєво змінився протягом року після парламентських виборів 2014 р. Попри формально високий результат 2015 р. БПП «Солідарність» ми маємо констатувати відчутне зменшення рівня підтримки пропрезидентської політичної сили порівняно з 2014 р. Підставою такої констатації є те, що хоча «Народний Фронт» не пішов на вибори самостійно, проте де-факто він делегував своїх представників до «Солідарності». Тобто результат 2015 р. ми маємо порівнювати з результатом двох партій на виборах 2014 р. Дещо зменшився і рівень підтримки Об'єднання «Самопоміч». Одночасно ВО «Батьківщина», ВО «Свобода» та «Громадянська позиція» майже подвоїли свій результат. На нашу думку, причиною цього успіху було успішне позиціонування цих партій. По-четверте, порівняно зі зведеними даними по Україні за підсумками місцевих виборів 2015 р. регіональний рівень підтримки Об'єднання «Самопоміч» та «Громадянської позиції» суттєво вищий.

Підсумовуючи результати місцевих виборів 2015 р. до Львівської обласної ради, ми можемо констатувати, що запровадження нового виборчого закону сприяло: 1) скороченню кількості політичних партій в обласній раді; 2) фактична мажоритарна складова партійних списків зумовила, з одного боку, що обласні осередки шукали/полювали за авторитетними кандидатами, здатними отримати максимальний результат, з іншого – прихід цих людей до партійних фракцій повинен сприяти розвитку внутрішньопартійної демократії, оскільки новообрані депутати завдячували не партійному керівнику, а собі і тому від них потрібно чекати більшої самостійності в депутатській та партійній позиції/діяльності; 3) відсутність персоналізованої боротьби в межах округу між кандидатами від різних партій, що було властиво мажоритарним округам на попередніх місцевих виборах, має позитивно позначитися на персональних взаємовідносинах між депутатами різних партійних фракцій. Крім того, додатковим інтегруючим чинником повинна бути і потреба вирішення спільних регіональних проблем. Загальним припущенням, на нашу думку, є те, що новий виборчий закон та процес децентралізації в сукупності повинні сприяти посиленню обласних організацій у національних партійних структурах і поступовому формуванню регіонального зрізу політичного життя/політичного процесу відмінного від національного.

Таке припущення очевидне не лише інтуїтивно й емпірично, а й значною мірою з огляду на результати кількісного порівняльного оцінювання деяких параметрів структуризації партійної системи і виборчої конкуренції у Львівській області. Зокрема за допомогою таких аналітичних інструментів, як індекс ефективної

кількості партій (класичний/Лааксо і Таагепери, Молінера, Данлеві і Бусека, Голосова), індекс фракціоналізації партійних систем (Рея), індекс диспропорційності та пропорційності виборчих систем (відповідно, Галлахера і Макі-Роуза), а також метод з'ясування розподілу позицій між двома найвпливовішими конкурентами («трикутник Нагаями») (детально див. табл. 4 і 5 та рис. 1 і 2).

Накладаючи на параметри структуризації партійної системи у Львівській області в 2006–2017 рр. варіативні індекси ефективної кількості партій, розуміємо (табл. 4 і рис. 1), що загалом партійна система Львівщини від виборів до виборів стає все більше фракціоналізованою. Це, з одного боку, означає, що все більша кількість партій залучена до прийняття рішень на обласному рівні, відповідно, поступово зростає рівень міжпартійної демократії у регіоні. Однак, з другого – треба розуміти той факт, що це доволі часто є винятково наслідком зміни виборчих систем, яка надто механістично впливає на природу міжпартійної конкуренції у Львівській області.

Таблиця 4

Аналіз партійних систем у Львівській області за індексами ефективної кількості партій та фракціоналізації (2006–2017)¹

Індекси ²	2006–2010	2010–2015	2015–2017
ENP	3,66	5,75	7,09
MNP	2,86	2,62	5,24
GNP	3,38	4,55	6,18
DB	3,20	4,29	5,64
FR	0,73	0,83	0,86

Загалом аналітично зафіксовано, що впродовж 2006–2017 рр. партійна система Львівщини суто в розмірному зрізі змістилась від помірно поляризованої до надмірно поляризованої, але без тенденції до атомізації. Однак, на нашу думку, таке результування структуризації партійної системи Львівщини станом на 2017 р. не є тенденційним, а радше випадковим. Адже припускаємо, що чергова, особливо кон'юнктурна, зміна виборчої системи на регіональному (а також національному) рівні призведе до доволі значної деструктуризації партійної системи. Відтак для регіону та регіональних еліт доцільним є фокусування на укрупненні наявних партійних мереж і партійних осередків, посиленні існуючих партій і міжпартійних

¹ Таблицю складено на підставі авторських розрахунків.

² Умовні позначення: ENP – індекс ефективної кількості партій Лааксо та Таагепери; MNP – індекс ефективної кількості партій Молінера; GNP – індекс ефективної кількості партій Голосова; DB – індекс ефективної кількості партій Данлеві-Бусека; FR – індекс фракціоналізації Рея.

зв'язків, а відтак і на доцентрових процесах міжпартійної конкуренції. Це хоч і не обов'язково може зменшувати рівень міжпартійної поляризації, проте є однією із заporук цього.

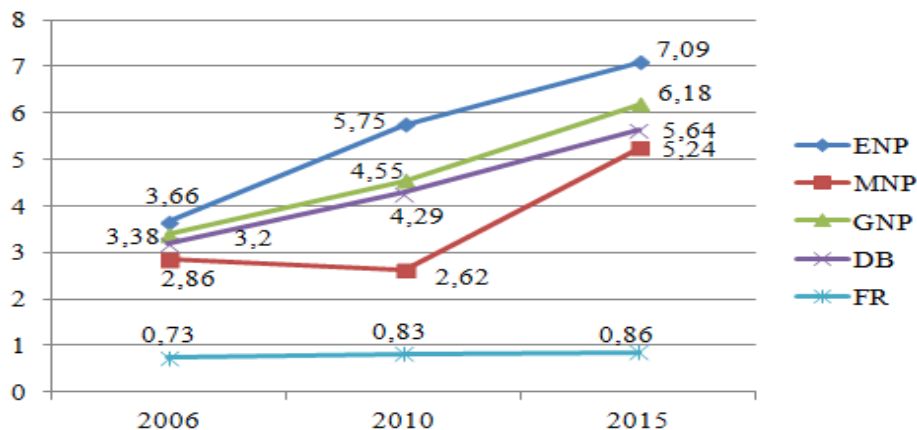

Рис. 1. Аналіз партійних систем у Львівській області за індексами ефективної кількості партій та фракціоналізації (2006–2017)

Попередній висновок (зокрема про механістичний зв'язок між партійною і виборчою системою) у Львівщині влучно простежуємо за допомогою індексів диспропорційності (Галлахера) та пропорційності (Маки-Роуза) виборчих систем (див. табл. 5), а також за допомогою такого методу з'ясування розподілу позицій між двома найвпливовішими конкурентами, як «трикутник Нагаями» (див. рис. 2).

Таблиця 5

Аналіз партійної конкуренції у Львівській області за індексами пропорційності та диспропорційності виборчих систем (2006–2015)¹

Індекси ²	2006	2010	2015
G	0,88	7,13	4,85
MR	98,71	77,56	88,22

¹ Таблицю складено на підставі авторських розрахунків.

² Умовні позначення: G – індекс диспропорційності виборчих систем Галлахера; MR – індекс пропорційності Маки-Роуза.

Зокрема, в категоріях диспропорційності чи пропорційності виборчих систем, а відтак і репрезентативності партійних систем, цілком очевидно, що для Львівщини властива волатильність. Водночас результати по Львівщині засвідчують загальний теоретичний висновок про те, що до зростання пропорційності виборчих систем призводять менш мажоритарні та більш пропорційні виборчі системи (зокрема станом на 2006 р.).

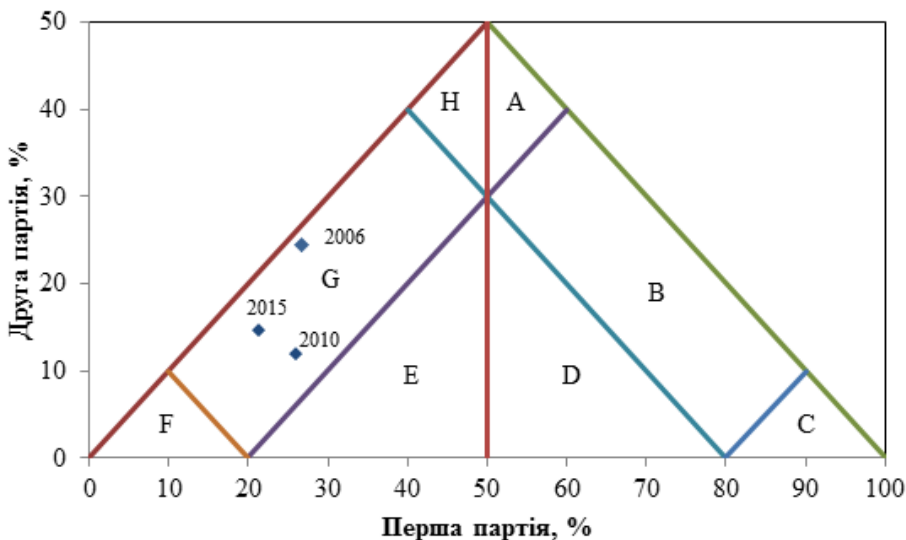

Рис. 2. «Трикутник Нагаями» за результатами виборів до Львівської обласної ради 2006, 2010, 2015 рр.

Своєю чергою, застосовуючи такий метод з'ясування розподілу позицій між двома найвпливовішими конкурентами, як «трикутник Нагаями», зокрема на підставі результатів виборів до Львівської обласної ради 2006, 2010 та 2015 рр., вбачаємо, що результати двох партій-переможців традиційно знаходяться в сегменті G (див. рис. 2) і характеризують стан партійної конкуренції як такий, за якого домінуюча (чи переддомінуюча) партія не має абсолютної більшості у легіслатурі. Причому рівень партійної конкуренції між першою і другою за представництвом/розміром у легіслатур партіями на виборах 2006 р. був вищим, ніж на виборах 2010 та 2015 рр., а на виборах 2015 р. – вищим, ніж на виборах 2010 р.

Отримані висновки доповнюємо тим фактом, що в контексті аналізу особливостей функціонування партійних систем у Львівській області потрібно визначити типи цих партійних систем. На основі типології І. Осадчука [4, с. 178–180] партійну систему у Львівській області (зокрема за результатами виборів до Львівської обласної ради) у 2006–2010 рр. визначено як надмірно багатопартійну систему з двома великими партіями; у 2010–2015 рр. – як атомізовану систему з однією великою партією; у 2015–2017 рр. – як надмірно-багатопартійну систему з відносною рівновагою (або розмірним балансом) партій (див. табл. 6).

Таблиця 6

Типологія партійних систем у Львівській області (2006–2017)

Роки	2006–2010	2010–2015	2015–2017
К-сть партій	6	16	9
Заг. к-сть мандатів	120	116	84
Тип партійної системи за І. Осадчуком ¹	НБПз2ВП	Аз1ВП	НБПзВРП

Загалом підсумовуючи, засвідчуємо, що регіональний рівень окреслення політичної боротьби неможливий без оперування знаннями про параметри й атрибути формування та функціонування партійних (партійно-виборчих) систем на регіональному рівні. Проведений аналіз виявляє, що впродовж 2006–2017 рр. партійна система Львівщини в розмірному зрізі змістилась від помірно поляризованої до надмірно поляризованої, але без тенденції до атомізації. Однак таке результатування структуризації партійної системи Львівщини не було тенденційним, а радше випадковим.

Список використаних джерел

1. Дацаківська О. Місцеві вибори – 2010: Львівська область / Оксана Дацаківська, Роман Кошовий // Місцеві вибори – 2010. Пульс країни / в. редактори А. Когут, К. Сідаш – Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2011. – С. 93–101.

¹ Умовні позначення: НБПз2ВП – надмірно багатопартійна система з двома великими партіями; Аз1ВП – атомізована система з однією великою партією; НБПзВРП – надмірно багатопартійна система з відносною рівновагою (або розмірним балансом) партій.

2. Зареєстровані кандидати в депутати Львівської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dyvys.info/golos/mistsevi-vybory-lviv.2015>

3. Львівська обласна рада. Загальні відомості про результати голосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM057?PID112=12&PID102=2962&PF7691=2962&PT001F01=100&rej=0&pt00_t001f01=100

4. Осадчук І. Теоретико-методологічні параметри і підходи до типологізації партійних систем та емпірично-порівняльні результати їх верифікації на прикладі України (1990–2016) / Ігор Осадчук, Віталій Литвин // Політичні партії і вибори: українські та світові практики : зб. ст. і тез за результатами наук. конф. «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 8 жовтня 2016 року / за заг. ред. А. Романюка. – Львів : Простір-М, 2017. – С. 149–193.

5. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 № 595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>

6. Про утворення територіальних виборчих округів для проведення чергових виборів депутатів Львівської обласної ради 25 жовтня 2015 р. : Постанова Львівської обласної виборчої комісії № 6 від 15.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://galinfo.com.ua/news/perelik_terytorialnyh_vyboriv_deputativ_lvivskoi_oblasnoi_rady_206176.htm

7. Результати виборів до Львівської обласної ради 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vgolos.com.ua/artides/rezultaty_vyboriv_do_lvivskoi_oblasnoi_rady_103105.html

8. Список депутатів Львівської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.oblrada.lviv.ua/%D0%B4%D0%B5%D0%BF%D1%83%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8_458cms.htm

9. Україна: рік після виборів. Моніторинг регіонів / за заг. ред. І. О. Когути; Лабораторія законодавчих ініціатив. – Київ–Львів. Вид-во «Мс», 2007. – 336 с.

10. Центральна виборча комісія України – Місцеві вибори 2015 – Львівська обласна рада. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/wvm2015/pvm057pid112=12pid102=2962pf7691=2962pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100.html